

ВАЛЕНТИН ВАРЛАМОВ
УЧТИВИ БЕСЕДИ
ЗА ПОЛЗА И УДОВОЛСТВИЕ
НА БЛАГОСКЛОННИЯ
ЧИТАТЕЛ

Превод от руски: [Неизвестен], 1976

chitanka.info

— Ти се дръж там по-самоуверено — каза замглавният, връчвайки ми командировъчно за осемнадесетия век, — та дано да не се заинатят. Все пак сме събрата по перо. Ако нещо стане, обади се по телефона... Ах, да, телефонът отпада. Въобще ние сме ти приготвили чудесно костюмче, хайде на добър час.

— Не можем да ви осигурим пудра — оплака се зав. редакцията Тамара. — Момичетата имат само пресована. Може пък перуката да я напудрим с брашно?

Напудриха ме. Позакърпиха. Докараха ме. Чорапите се оказаха късички — нищо, няма пък да участвам в някакъв танцов ансамбъл.

Самият преход във времето не беше кой знае колко тежък.

До Ленинската библиотека ме откараха със „Запорожец“. Гардеробиерката пое найлоновото ми палтенце, напоено с миризмата на бензин. Равнодушно огледа панделките по камизолата и лилавите ми панталони до коленете.

— Е, как е? — плахо запитах аз.

Тя вдигна рамена.

— Сега всякакви моди се навъдиха. Перуката откъде си намерихте? Внучката търси такава.

Изкачих шест площадки по мраморната стълба. Строгата милиционерка пред входа на хранилището за редки книги остави плетката си и строго прегледа читателската карта.

— Пооправете си буклите — залови се за външността ми тя.

Аз се пооправих. И прекрачих в неизвестното, край витрините с книги, написани на пергамент, на коприна, върху коркови листа.

Меката пътека свърши. В коридора стана по-тъмно. Новичкият пакет беше зацапан с восък, накапал от свещи, и от мокри стъпки — някакъв тежък човек наскоро беше преминал с мокри валенки. Отворих вратата.

Пламъкът на свещта, поставена върху писмената маса, трепна от течението. Ъглите на стаичката тънеха в тъмнина. През прозорците надзърташе непрогледна санктпетербургска нощ.

Човекът зад масата, затрупана с ръкописи, повдигна глава при моето учтиво покашляне. Той беше доста младолик и облечен явно по-прилично от мен. Без панделки.

Документите, напечатани с бързите ръце на машинописката Галя, му направиха необходимото впечатление.

— „Химия и живот“? От двадесетото столетие? Далечко благоволили сте да стигнете, господине мой. Не любопитствувам за подробности, но на какво дължа честта?

— Виждате ли — казах аз с желание да му харесам, — възложено ми е да ви интервюирам.

— А що е това?

Аз се поизпъчих:

— Милостиви господине мой! В нашия век така наричат разговорите относно някои материи, които се излагат в печата с цел да бъдат полезни и да доставят удоволствие на читателя, ако вие бъдете така благосклонни да способствувате на това начинание... доколкото... понеже... нали... ф-ф...

— Простете дето ви прекъсвам толкова неучтиво — моят събеседник се поклони, — но понеже забелязвам какво промените в руския език за две столетия са взели голяма преднина, не ще ли благоволите да продължим беседата си на английски? На езика на франките, на немците? Или пък на древните латинци, както това между учени мъже е прието?

— Е-е... Хъм... (Дяволска перука! Сякаш съм в баня. И камизолата ме стяга безпощадно).

— М-да. Осмелявам се да предложа ето тез кресла, по-далеч от печката, та да не стане зле вам. Здравата пали войникът, като за кръщение. По някои размишления склонен съм да приема, щото бариерът езиков не е толкова непомерен. И ако вий не сте против, ще се обясняваме всеки както умее. Ако ли пък пожелаете моята реч да предадете дословно, то благоволете с кавички или пък със специални букви подчертано да отделите. А впрочем, дайте просто да събеседваме.

БЕСЕДА ПЪРВА. ЗА ПОПУЛЯРИЗАЦИЯТА НА НАУКАТА И ЗА ПРИЧИНИТЕ, КОИТО Я ПОДБУЖДАТ. ТАКА СЪЩО ЗА НАЙ-ПЪРВИТЕ ЗАДЪЛЖЕНИЯ НА УЧЕНИТЕ ЛЮДЕ.

— Пред вас на масата — забелязах аз — са знаменитите „Примечания к Ведомостям“, всъщност първото научно-популярно

списание в Русия. Вашият покорен слуга е представител на подобно списание, издавано и през XX век от същата тази Академия на науките. Научно-популярната литература се ползува с голямо търсене, стремежът на хората към знания е толкова голям, че представлява, както ни се струва, една от най-характерните черти на нашето време. А как стоят нещата във вашия век?

— „... Всички люде за разпространение на своето познание желание имат, щото незабавно се показва колко бързо техният разум научава, така че себе си от другите животни да различава — замислено отговори моят събеседник. — Но многото различни човешки занимания тъкмо на това честно желание позволяват да се постигне от твърде малко люде, или пък толкова много време пропускат, щото за опознаването на това, което има в нас или е около нас, не могат да се посветят.“

— И вероятно последиците от това са твърде тежки ?

— „От това става така, щото в човешките умове безбройни много неправи и неоснователни мнения са настанали, които в тях толкова много безпокойства причиняват, щото просто е неприлично за онова предназначение, за което те от бога са сътворени“ — каза той с усмивка.

— Да, наистина, суеверията и мракобесието наистина не красят „венеца на творението“ — висшия продукт на земната еволюция. Извинете, аз ви прекъснах.

— „Разсъждавайки върху това, ясно става, щото този недостатък наложи да добият чин учените люде, чиято длъжност в човеческото съобщество е най-вече да разсъждават за основанията на науките, за знанията, художествата и добродетелите. И добито словесно, така и писмено — той кимна към тънките книжки на «Примечания», — според обстоятелствата на времето да ги разпространяват, да се стараят да би изкоренили основателните мнения от неправилни разсъждения за ставащите неща.“

— Следователно вие виждате като най-важен дълг на учения не само опознаването на природата, но и разпространяването сред хората на получените знания. Но нали хората са различни. Вероятно сред вашите колеги има затворени хора, учени без школа, макар Петър Велики да задължаваше академиците да имат ученици. Или още по-

лошо от това — надменни и самолюбиви мъдреци, презрително гледащи на недоучените...

Моят събеседник повдигна рамена:

— „... Само полезно намерение не ще да се получи, кога така назоваемите учени люде към себе си, а не към обществото, в което живеят, любов показват и своите познания или от ненавист, или от гордост в себе си скриват, или казват тъкмо такива неща, които на човеческото общество са така малко нужни, както те самите.“

И като помълча, добави:

— „Всичкото това познание, с което този род глави са запълнени, е суетно и прилича на направен от изкуството човечески образ, който гледат и макар да му се удивляват, но обикновено и съжеляват, щото такъв образ да говори не може.“

— Язвителна, но справедлива оценка. Те всъщност се оказаха толкова малко необходими на обществото, че в наше време свършено се измениха. Между нас казано, понякога се наблюдава обратният процес — стремеж към най-голям брой публикации по всякакъв повод и опити да се оценяват научните заслуги по броя на печатаните работи в специални издания. Както виждате, от съвсем друг род...

— „Другият род такива люде се трудят за задоволение на суетното желание, та у някои подобни тем на почит да бъдат, а не за цялото човеческо съобщество, макар те и за това да са родени да му принасят полза. Но както първите, така и другите истинските намерения на своята длъжност не изпълняват — убедено продължи той. — И понеже желанието суетно за своя спътница има гордостта, те недоволни биват от това, кога видят други по-лек способ, който обикновено бива най-полезен, да добиват голям плод, и поради това за него с безразсъдно презрение говорят.“

— Страхувам се, че вашите думи могат да бъдат разбрани неправилно — казах аз, вниквайки трудно в смисъла на фразата. — Популяризацията на науката изглежда „лек начин“ само за тези, които сами не са се опитвали да се занимават с нея. А тъй като подобни учени в наше време почти няма, то и „безразсъдно презрение“ не се наблюдава. Наистина, съществуват оправданията в прекомерна заетост в науката или администрацията. Други избягват популярния разказ от

опасението, както те казват, да не се „профанизират високите научни истини“.

Той ме погледна с изумление:

— **„Ако ний тия пороци би имали и би желали да следваме такова заблуждение, то наште бележки на ведомостите никога не би писали, или най-малко тяхното продължение би изоставили. Но това с нищо не пречи на нашто добро намерение.“**

Чуждестранният часовник издрънка някаква кратка мелодия. Погледнах моя часовник, потръкнах пантофите си о пода и станах от креслото:

— Бях радостен да се убедя още веднъж, че водещите учени на вашето време са толкова убедени привърженици на популяризацията на знанията. И така, според вас...

— **„Според мнението наше неправилно е да носи име на учен човек тоз, който... полезните истини обръща в тайнство.“**

— Какво бихте желали да предадете в ХХ век на вашите колеги — продължители на тази най-важна и благородна работа?

Той забави отговора си:

— **„... да... се стараем разсъжденията наши така стегнато и ясно да предлагаме, колкото е възможно нам. Това особено в трудните материи така е нужно, както за да гледаме изкусно и прилежно нарисувана картина е нужно да я поставим в подходящо осветление.“**

Поклоних се с уважение и излязох.

Срещу мен тропаше войник с мокри валенки и поредния наръч дърва. Зад него под светлината на луминесцентните лампи се появи меката пътека между библиотечните шкафове.

— О-глеж-дай се! — изръмжа сипкав глас от простудената санктпетербургска нощ.

Като остави настрана плетката си, милиционерката в края на коридора си придаде строг вид. Бръкнах в камизолата за читателската карта и, както се полага, отворих папката си:

— Това са мои извадки от „Примечаний на Ведомости“ брой 1 за 1734 година...

Тя не ме слушаше. По коридора тържествено стъпваше болярин в огромна шуба и меншевишка брадичка. Той пухтеше тежко, духайки си със снопче жълтовати ксерокопия.

— На някои им се пада и по-тежък жребий — помислих си със съчувствие — нима се е срещал с опричниците?

Публикувано в сп. „Наука и техника“, бр.2/1976 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.